

ליציאה מוצלחת מהבית. הנגישות מורכבת מסביבה בנויה ללא חסמים ומכשולים, מאופנים שונים אך שווי ערך למסירת מידע בעת קבלת שירות, ומכללים ונהלים שעונים על הצרכים הנוספים של מקבלי השירות.

ליהנות ממה שיש למקום להציע

באתרי טבע המוגבלות באה לידי ביטוי בקושי להתגבר על תנאי השטח בצורתו הטבעית. התאמות הנגישות מחייבות יצירת תשתית נוחה ובטיחותית לאנשים שנעזרים במכשירי נייודות או שקשה להם למצוא את הדרך כי הם אינם רואים, אינם מבינים או אינם זוכרים שלטים. הפעילויות הננקטות במסגרת פרויקט הנגישות ברשות הטבע והגנים מגוונות ונוגעות בטווח רחב של מוגבלויות:

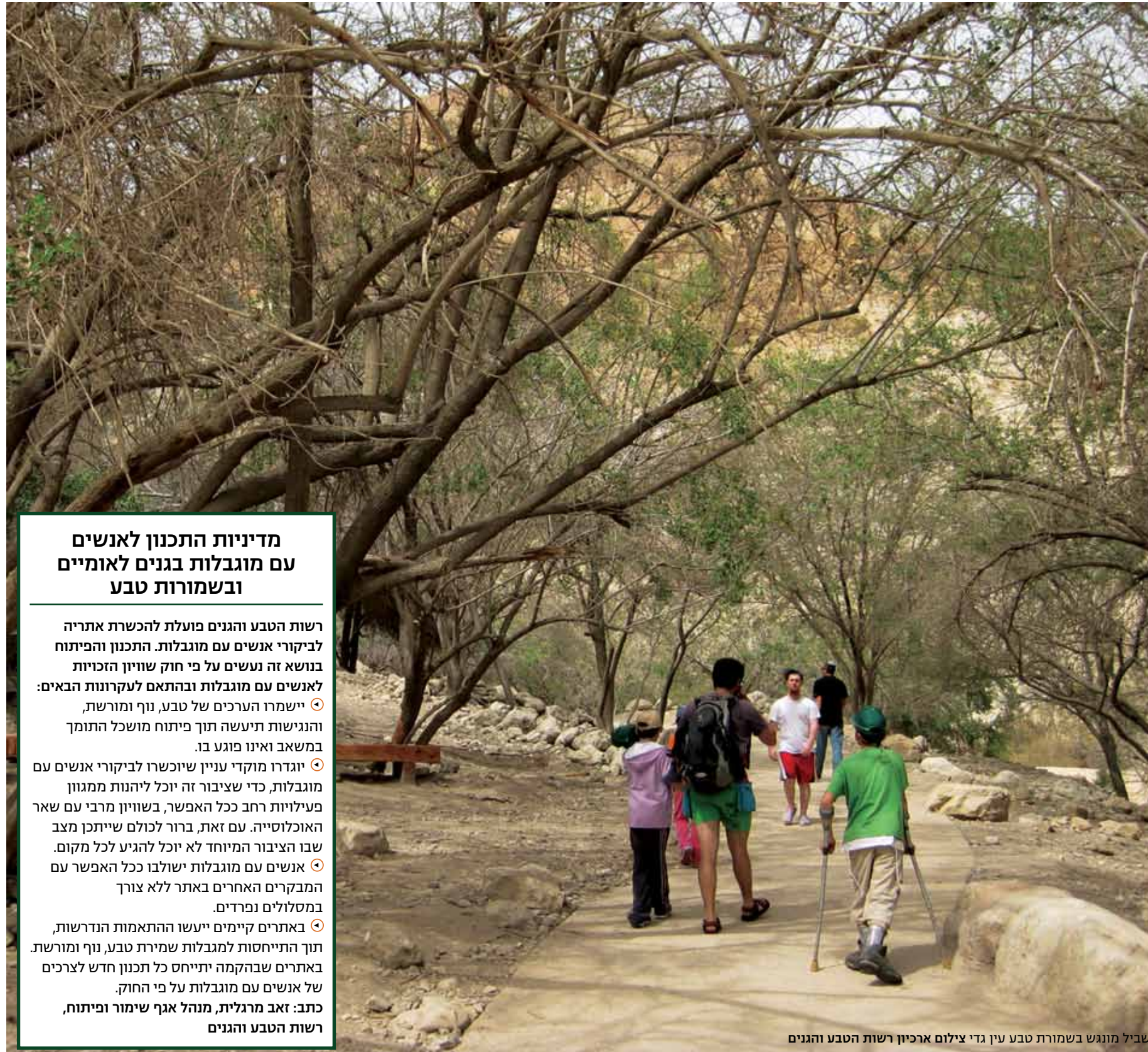
הנגשת מוקדי העניין באתרים: בכל אחד מהאתרים נבחרו מוקדי העניין שמייצגים נאמנה את אופיים המיוחד, ותוכנית הנגישות נועדה ליישם את ההוראה שלפיה הגישה אל מוקדי העניין תהיה בשביל נוח ובעל שיפוע מתון, ושהתנאים במקום יאפשרו שהייה לזמן ארוך דיו כדי ליהנות ממה שיש למקום להציע.

הכשרת עמדות תצפית נוחות: כאשר תנאי השטח אינם מאפשרים גישה למוקדי העניין, נעשה מאמץ להכשיר בקרבתם עמדת תצפית נגישה. בחלק מעמדות התצפית מוצבים שלטי הסבר ודגמים תלת-ממדיים, שמסייעים למטיילים להבין את מה שאי אפשר לראות גם ממרחק ולקבל תמונה שלמה יותר של האתר.

בניית מתקני שירות בקרבת מקום: בקרבת מוקדי העניין ועמדות התצפית נבנו מתקני שירות לתועלת המבקרים, כגון חניה, שירותים, ברזיות, שולחנות פיקניק ומקומות למנוחה.

אמצעי עזר והמחשה מגוונים: מאמצעי העזר העומדים לרשות המבקרים באתר - מפות תבליט, דגמים תלת-ממדיים שמותר לגעת בהם, שילוט עם ציורים מאירי עיניים, מערכות להגברת שמע, כתוביות בשפת הדיבור בסרטים, דפי הסבר בדפוס מוגדל או בברייל, בקובץ קול או בלשון פשוטה ועוד.

סיוורים מודרכים: הסיוורים המודרכים יונגשו בשתי דרכים. כל המדריכים יעברו השתלמות מיוחדת בנושא נגישות. הם ילמדו כיצד לבחור במסלול טיול נגיש לאנשים עם מוגבלות מסוגים שונים, איך לתאר את הנוף ואת מרכיבי המקום ואיך להעביר את המידע על אודות מה שקיים עכשיו במקום ומה שהיה קיים בו בעבר. המדריכים ילמדו כיצד

מדיניות התכנון לאנשים עם מוגבלות בגנים לאומיים ובשמורות טבע

- רשות הטבע והגנים פועלת להכשרת אתריה לביקורי אנשים עם מוגבלות. התכנון והפיתוח בנושא זה נעשים על פי חוק שוויון הזכויות לאנשים עם מוגבלות ובהתאם לעקרונות הבאים:
- ⊙ יישמרו הערכים של טבע, נוף ומורשת, והנגישות תיעשה תוך פיתוח מושכל התומך במשאב ואינו פוגע בו.
- ⊙ יוגדרו מוקדי עניין שיוכשרו לביקורי אנשים עם מוגבלות, כדי שציבור זה יוכל ליהנות ממגוון פעילויות רחב ככל האפשר, בשוויון מרבי עם שאר האוכלוסייה. עם זאת, ברור לכולם שייתכן מצב שבו הציבור המיוחד לא יוכל להגיע לכל מקום.
- ⊙ אנשים עם מוגבלות ישולבו ככל האפשר עם המבקרים האחרים באתר ללא צורך במסלולים נפרדים.
- ⊙ באתרים קיימים ייעשו ההתאמות הנדרשות, תוך התייחסות למוגבלות שמירת טבע, נוף ומורשת. באתרים שבהקמה יתייחס כל תכנון חדש לצרכים של אנשים עם מוגבלות על פי החוק.
- כתב: זאב מרגלית, מנהל אגף שימור ופיתוח, רשות הטבע והגנים**

שביל מונגש בשמורת טבע עין גדי צילום ארכיון רשות הטבע והגנים

טבע נגיש

רשות הטבע והגנים עוסקת כבר שנים רבות בהתאמת אתרים קולטי קהל למטיילים ולנופשים עם מוגבלות, ובכך היא מאפשרת להם ליהנות מהיציאה אל הטבע ומהחויות שהוא מציע. על פרויקט הנגישות בשמורות הטבע ובגנים הלאומיים

כתבה: יעל דניאלי להב

רשות הטבע והגנים עוסקת זה כ־20 שנה בהתאמת אתרים קולטי קהל למבקרים עם מוגבלות בתנועה, בראייה, בשמיעה, בתפיסה או בהבנה. מטיילים אלה, שפעם לא עלה על דעתם שיצליחו ליהנות מהיציאה אל הטבע, מגיעים לאתרים קולטי קהל מדי יום ביומו באופן עצמאי או במסגרת טיולי בתי ספר, טיולים מאורגנים וטיולים משפחתיים. עם זאת, יש עוד עבודה רבה בנושא. פרויקט הנגישות עתיד להשלים פערים שעדיין קיימים מול חקיקת הנגישות שהולכת ומתרחבת ושכוללת בתוכה התייחסות לשטחים פתוחים, לבניינים חדשים וקיימים ולשירות שניתן לציבור פנים אל פנים ומרחוק. על רשות הטבע והגנים חלות לפני הכל תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (התאמות נגישות לאתר) תשס"ח-2008, הקובעות כי באתרים קולטי קהל שעברו הכשרה אינטנסיבית תהיה לאדם עם מוגבלות נגישות רציפה לכניסה הראשית לאתר מכל אחד מהמקומות הבאים המצויים בקרבתו: מקום חניה, מדרכה, תחנת הסעה, מקום להורדת נוסעים והעלאתם ושביל ציבורי עיקרי; מהכניסה הראשית לאתר אל מוקדי העניין הנגישים ולחלופות לפי תקנה 4; לבניין המצוי באתר ופתוח לציבור; לשירותים ציבוריים באתר כגון מזנון, בית שימוש נגיש, מתקנים נגישים לאורך דרך נגישה וכיוצא באלה, בין שהם בניהול הגוף המנהל ובין שהם בניהול גורם אחר.

הנגישות במרחב הציבורי היא תנאי הכרחי

דגם תלת־ממדי להמחשה בגן לאומי מצדה צילום ארכיון רשות הטבע והגנים

המקומות האלה אפשר להשאיר את כלב השירות במכלאה מיוחדת בכניסה לאתר. **מידע מוקדם ונגיש:** מסירת מידע מוקדם על הנגישות במקום מסייעת למטיילים להתכונן לבילוי בחיק הטבע. אתר האינטרנט של רשות הטבע והגנים הוא ערוץ תקשורת מרכזי עם הציבור. בימים אלה מתקיים תהליך שבסופו אנשים עם מוגבלות יוכלו לגלוש באתר בעזרת התוכנות המיוחדות שנמצאות ברשותם. כל גולש יוכל להתאים לעצמו את המסך האישי שלו (שינוי גודל האותיות וצורת הרקע בכל דפי התוכן שמיועדים לקהל הרחב). נוסף לכך, יתווסף לאתר האינטרנט לחצן נגישות שיוכל את הגולשים אל מידע מדויק ככל האפשר על הנגישות בכל אחד מאתרי הטבע והגנים הלאומיים ואל מוקד שירות ששייב לשאלות שלא קיבלו התייחסות מספקת באתר. רשות הטבע והגנים פועלת רבות לחיזוק המחויבות הערכית והרגשית של הציבור לנוף המקומי ולשימור וטיפוח של הסביבה הטבעית והמורשת הבנויה. כבר היום יש מסלולים מונגשים באתרים ברחבי הארץ, בהם תל דן, נחל שניר, חורשת טל, יחיעם, עין אפק, חניונים בכרמל, בית שאן, בית הכנסת העתיק בית אלפא, גן השלושה (הסחנה), קיסריה, בית ינאי, אפולוניה, מערת הנטיפים, עין חמד, בית גוברין, אשקלון, עבדת, מרכז המבקרים מכתש רמון, קומראן, עינות צוקים (ראו מסלול), עין גדי, מצדה, חוף האלמוגים באילת ועוד.

להשתמש בצורה יעילה באמצעי העזר השונים, איך להראות את הדרך למי שאינם רואים ועוד. בהרשמה לספורים מודרכים באמצעות אתר האינטרנט או בטלפון, יהיה אפשר להזמין אמצעי עזר מתוך רשימת פריטים שתפורסם, בהתאם למה שנדרש בתקנות הנגישות לשירות. **שירות מיוחד:** אנשי השירות של הרשות הנמצאים באתרים השונים עומדים לרשות המבקרים ומוכנים להגיש עזרה, לרבות במתן הסברים על המקום ועל ההתמצאות בו. בקופות ובתחנות המידע שהציבור מגיע אליהן ברגל, יותקנו אמצעי עזר מיוחדים להגברת שמע. בקופות שגובות דמי כניסה מהיושבים ברכב, הקופאי ייגש לחלון הרכב אם יהיה צורך בכך. אנשים שנושאים תעודה מיוחדת מהמוסד לביטוח לאומי או ממשרד הביטחון יוכלו לקבל פטור מעמידה בתור ופטור מגביית דמי כניסה ממלווה (הפטור מתשלום אינו ניתן למלווה שהשהייה שלו במקום כרוכה בקבלת שירות אישי כגון מושב בטריבונוה שיש בה כיסאות, לינה על מיטה או מזרן בחניון לילה, מקום ישיבה בהסעה בתשלום וכדומה). אנשים שנעזרים בכלב שירות, ובתנאי שיש להם תעודה מתאימה, יורשו להכניס את הכלב לאתרי הטבע ולגנים הלאומיים גם במקומות שבהם הכניסה לבעלי חיים אסורה בדרך כלל. רק בשמורת טבע עין גדי ובגן לאומי עין עבדת ההסדר אינו תקף, ולכן בשני

הכותבת היא אדריכלית, מורשה לנגישות מתנו"ס (מבנים, תשתית וסביבה) ומורשה לנגישות השירות

נאוויית כחולה, נאוויית מלחות, אמנון הירדן ואמנון מצוי. נאוויית המלחות היא מין מקומי הקיים רק במעיינות בקרבת ים המלח. בעל חיים מיוחד אחר הוא הנמלה האורגת. הנמלה ניזונה מהפרשות מתוקות ("טל דבש") של כנימות החיות על עצים. הנמלים "חולבות" את הכנימות, אבל גם אורגות למען קנים גדולים המגנים עליהן מטורפים. אפשר לראות "רפתות" כאלה, באורך של עד 20 סנטימטר, התלויות על עצי אשל.

בשמורת טבע עינות צוקים מתקיימים עופות רבים, ובהם עופות מים וביצה המבלים בסביבת המעיינות. עוף מעניין המקנן בשמורה הוא דרור הירדן, הבונה קנים גדולים על עצי אשל. בשמורה חיים גם יונקים, בעיקר תנים ודרבנים. שמורת טבע עינות צוקים כוללת גם מתחם של השמורה החבויה. בחלק זה של השמורה אפשר לסייר רק בהדרכת מדריכי צוות השמורה והיא אינה נגישה לאנשים עם מוגבלות.

השביל הנגיש יוצא מקופת השמורה דרומה ועובר בכמה מוקדי עניין: שרידים ארכיאולוגיים של חווה חקלאית: לאחר כמאה מטר מקופת השמורה מגיעים לנקודה הצופה על מכלול ארכיאולוגי, המזוהה כחווה חקלאית שפעלה בתקופת ימי בית שני,

מסלול נגיש בעינות צוקים כתב: יעקב שקולניק

איך מגיעים? מצומת אלמוג נוסעים דרומה בכביש ים המלח (כביש 90). חולפים על פני קומראן ולאחר שלושה קילומטרים פונים שמאלה (מזרחה) לשער השמורה. **הוראות בטיחות:** בגלל הירידה במפלס ים המלח, נוצרים ערוצים חדשים שגדוניהם מתמוטטות. יש לעקוב אחר שילוט האזהרה האוסר על כניסה לשטח המסוכן. אין לסטות מהשביל המסומן. יש להישמע לכללי הזהירות של המציל בברכה. **חניה:** יש. **אופי הטיול:** מסלול הלוך-חזור קצר בשמורת טבע. **דרגת קושי:** משפחות ואנשים עם מוגבלות. **אורך המסלול:** בשמורה הפתוחה: כמה מאות מטרים. **משך הטיול:** פחות משעה, לא כולל זמן בילוי בבריכות. **נגישות:** כן. **מים לשתיה:** יש באתר. **עונה מומלצת:** כל השנה. **מקום לפיקניקים:** יש באתר. **הדלקת אש:** אסורה. **רחצה במים:** אין **חניון לילה:** אין. **כניסה בתשלום:**

בין מצוק ההעתקים מזה וחופי ים המלח מזה פורצים מעיינות שופעים של מים חיים, הזורמים בפלגים צלולים אל המים המלוחים של ים המוות. בדרכם יוצרים המים אזור נרחב של אלפי דונמים - עולם עשיר ומיוחד של מגוון בתי גידול לחים. זוהי שמורת טבע עינות צוקים (עין פשח'ה). עצי אשל היאור ואשל מרובע עמידים למליחות והם שולטים ברוב השטח. קרוב יותר למים שולטת צמחיית גדות, שנציגיה הבולטים הם קנה מצוי וסוף מצוי. נפוצים מאוד גם סמר חד וסמר ערבי - שיחים בעלי גבעולים דקים וחדים. עולם החי מיוחד במינו. בפלגים ובבריכות שוחים ארבעה מיני דגים:

השביל המונגש בעינות צוקים צילום ארכיון רשות הטבע והגנים